

**КИЇВСЬКИЙ СЛАВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ**

ПРАКТИКУМ

з курсу Фінанси підприємств

**для студентів усіх форм навчання за напрямом
“Економіка і підприємництво”**

Київ - 2003

Практикум з курсу
“Фінанси підприємства”

Київ - 2003

**Практикум з дисципліни “Фінанси підприємств”/ к.е.н., доц.
Керанчук Т.Л.-К.:КСУ, 2003.**

Рецензенти:

**к.е.н., професор кафедри фінансів і статистики Інституту міжнародної економіки
і фінансів ім.Л.М. Кравчука Міжрегіональної Академії управління персоналом
Литвиненко Я.В.**

к.е.н., доцент кафедри економіки та управління КСУ Литвиненко Т.М.

Затверджений на засіданні

Вченої ради КСУ

Протокол №_____ від _____ 2003р.

ЗМІСТ

1. Завдання для практичних занять	5
2. Методичні рекомендації по вирішенню задач.	27
3. Основні формули для розв'язання задач.	43
4. Список рекомендованої літератури.	49

1. Задачі для практичних занять з курсу “Фінанси підприємства”.

Тема 1. Система оподаткування підприємства

Задача 1

Особливості нарахування та сплати податку на додану вартість.

Розрахувати суму податку на додану вартість, яку повинно сплатити підприємство до бюджету за звітний період (місяць), якщо про діяльність підприємства відомо наступне:

№ з /п	Показники	Кількість, штук	Ціна за одиницю, грн.
1	Обсяг закупівлі сировини А	75	150
2	Обсяг закупівлі комплектуючих Б	115	80
3	Обсяг закупівлі напівфабрикату С	20	120

За звітний місяць підприємство отримало виручку від реалізації продукції у обсязі :

А) 20 тис. грн.

Б) 80 тис. грн.

Задача 2

Розрахунок суми акцизного збору

Визначте остаточну митну вартість товару, а також суму акцизного збору, що належить сплаті до бюджету, якщо відомо:

= митна вартість товару(відповідно до митної декларації) – 100 дол. США

= курс Національного банку України: 1 дол. США- 5,3 грн.

= митні та комісійні збори – 20 грн.

= ставка ввізного мита – 20%

= ставка акцизного збору – 10%

Задача 3

Визначення суми податку на додану вартість, яка належить сплаті до бюджету

Визначити виручку від реалізації певного товару роздрібного торговельного підприємства та суму реально сплаченого ПДВ, якщо воно закупає товар безпосередньо у виробника за наступними даними:

1. Повна собівартість виробництва партії товару промислового підприємства 100 тис. грн.

2. Норма прибутковості продукції промислового підприємства 30%.

3. Ставка акцизного збору 25%.

4. Ставка податку на додану вартість 20%.

5. Загальна сума витрат на збут торговельного підприємства 30 тис. грн.

6. Норма прибутковості витрат торговельного підприємства 25%.

Задача 4

Обґрунтування найбільш доцільної системи оподаткування

Розрахувати суму податкових платежів малого підприємства та його чистий прибуток при використанні ним загальної та спрощеної системи оподаткування. Обґрунтувати найбільш оптимальну з них з точки зору максимізації чистого прибутку. Про діяльність підприємства відома наступна інформація: підприємство реалізує жіночий верхній одяг (пальто та костюми). Обсяг реалізації за місяць становив:

- Пальто – 30 штук по ціні 450 грн. (з ПДВ).; Ціна закупівлі пальто становила 320 грн. З урахуванням ПДВ;
- Костюми – 35 штук по ціні 300 грн. (з ПДВ).; Ціна закупівлі костюмів – 230 грн. З урахуванням ПДВ.

Витрати підприємства за місяць становили:

= транспортні витрати – 1000 грн.

= витрати на оплату праці визначити виходячи з того, що на підприємстві працює 10 чоловік з середнім окладом 180 грн.

= витрати на оренду основних фондів – 600 грн.

= витрати на страхування – 50 грн.

= амортизаційні відрахування – 300 грн.

= інші витрати – 200 грн.

Підприємство не є власником транспорту та землі. З місцевих податків воно сплачує комунальний податок.

Задача 5

Визначення суми ПДВ та відпускної ціни товару

Визначити оптово-відпускну ціну підакцизного товару та суму податку на додану вартість, яку необхідно включити в дану ціну, якщо оптова ціна товару 20 грн.; сума акцизного збору, яка повинна бути включена у оптово-відпускну ціну 2 грн.

Задача 6

Визначення відпускної ціни товару

Визначити оптово-відпускну та роздрібну ціни підакцизного товару, також суму податку на додану вартість, яку необхідно включити в оптово-відпускну ціну. Оптова ціна товару 120 грн.; сума акцизного збору, яка повинна бути включена у оптово-відпускну ціну 35 грн.; розмір торговельної надбавки 20%.

Тема 2. Формування прибутку підприємства

Задача 7

Визначення валового, операційного та чистого прибутку

Здійснити розрахунок валового, операційного і чистого прибутку за наступними даними:

1. Виручка від реалізації 100 тис. грн.
2. Податок на добавлену вартість 20%
3. Собівартість продукції 40 тис. грн.

4. Витрати на збут 4 тис. грн.
5. Фінансові витрати 12 тис. грн.
6. Втрати від участі в капіталі 5 тис. грн.
7. Адміністративні витрати 3 тис. грн.
8. Дохід від участі в капіталі 3 тис. грн.
9. Дохід від операційної оренди 10 тис. грн.
10. Інші фінансові доходи 4 тис. грн.
11. Ставка податку на прибуток 30%.

Задача 8

Визначення прибутку від реалізації продукції підприємства

Обчислити прибуток від реалізації продукції підприємства та оцінити вплив факторів (собівартості та обсягу реалізації продукції) з використанням розрахунково-аналітичного методу. При розрахунках використати наступну інформацію:

Показники	Сума, тис. грн.
1. Розмір прибутку від реалізації продукції підприємства у перед плановому періоді	50
2. Собівартість реалізованої продукції	250
3. Собівартість порівняної продукції в періоді, що планується	260
4. Собівартість непорівняної продукції в періоді, що планується	25
5. Зниження собівартості порівняної продукції в плановому періоді	на 2%

Тема 3. Активи підприємства

Задача 9

Аналіз рентабельності активів

Розрахувати рівень рентабельності активів використовуючи формулу Дюпона. Визначити вплив факторів, що впливають на рентабельність активів, виходячи з наступної інформації:

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	1 квартал	2 квартал
1	Сума активів			
	= на початок 1-го місяця	тис. грн.	1200	1000
	= на початок 2-го місяця	тис. грн.	1400	1800
	= на початок 3-го місяця	тис. грн.	1500	1900
	= на кінець 3-го місяця	тис. грн.	1600	2000
2	Обсяг реалізації продукції	тис. грн.	1000	1200
4	Валовий прибуток	тис. грн.	150	200
5	Ставка податку на прибуток	%	30	

Задача 10

Оцінка показників продуктивності та прибутковості активів

Розрахувати показники прибутковості та продуктивності активів підприємства використовуючи інформацію таблиці 1.

Таблиця 1

Показники	Одиниці виміру	1 квартал	2 квартал
1. Сума активів:			
= на початок 1-го місяця	тис. грн.	1500	2300
= на початок 2-го місяця		1873	2550
= на початок 3-го місяця		1900	2000
= на початок 4-го місяця		2300	2300
2. Сума необоротних активів:	тис. грн.		
= на початок 1-го місяця		585	750
= на початок 2-го місяця		630	710
= на початок 3-го місяця		700	790
= на початок 4-го місяця		750	760
3. Сума оборотних активів:	тис. грн.		
= на початок 1-го місяця		915	1550
= на початок 2-го місяця		1243	1840
= на початок 3-го місяця		1200	1210
= на початок 4-го місяця		1550	1540
4. Сума основних засобів:	тис. грн.		
= на початок 1-го місяця		117	400
= на початок 2-го місяця		200	430
= на початок 3-го місяця		360	485
= на початок 4-го місяця		400	460
5. Обсяг випуску продукції	тис. грн.	1000	2500
6. Сума чистого прибутку	тис. грн.	190	350
7. Середній розмір зобов'язань підприємства	тис. грн.	800	650

Задача 11

Визначення показників прибутковості активів та капіталу

Здійснити аналіз зміни прибутковості підприємства через коефіцієнти рентабельності активів, доходності власного капіталу та рентабельності витрат на основі наступної інформації (дані приводяться у тис. грн. в такій послідовності — обсяг (або залишок) за перший період (обсяг (або залишок) за другий період):

1. Обсяг продаж 600 (660)
2. ПДВ 20% (20%)
3. Собівартість 432 (492)
4. Позареалізаційні доходи 36 (42)
5. Ставка податку на прибуток 30% (30%)
6. Середні необоротні активи 780 (816)
7. Середні оборотні активи 960 (1152)
8. Середній позиковий капітал 672 (888)

Задача 12

Визначення суми гудвілу підприємства

Розрахувати можливу суму гудвілу при оцінці вартості майна, використовуючи наступні дані:

тис. грн.

№з/п	Показники	Балансова вартість	Ринкова вартість
1	Оборотні актив, всього	700	800
2	Власний капітал, всього	600	900
3	Основні засоби за залишковою вартістю	350	560
4	Інші необоротні активи	50	40
5	Позиковий капітал, всього:	500	500
	в т.ч. довгостроковий	100	100
	короткостроковий	400	400

Задача 13

Оцінка показників стану та ефективності необоротних активів

На основі інформації звітного балансу підприємства оцінити стан необоротних активів підприємства та ефективність їх використання. Результати рішення оформити у вигляді таблиць:

Показники стану необоротних активів

Таблиця 1

Показники	на 01.01.00	на 01.07.00	на 01.01.01
1. Коефіцієнт зносу основних засобів			
2. Коефіцієнт придатності основних засобів			
3. Коефіцієнт амортизації нематеріальних активів			
4. Коефіцієнт придатності нематеріальних активів			
5. Узагальнюючий коефіцієнт придатності необоротних активів			

Показники ефективності використання необоротних активів

Таблиця 2.

Показники	1 півріччя	2 півріччя
1. Період обороту операційних необоротних активів		
2. Коефіцієнт рентабельності операційних необоротних активів		
3. Коефіцієнт продуктивності необоротних активів		
4. Коефіцієнт виробничої ємності операційних необоротних активів		

Задача 14

Оцінка показників ефективності використання основних фондів

На підприємстві вартість основних фондів на початок звітного року становила 8136 тис. грн. З 1 травня цього року виведено основних фондів на загальну суму 1235 тис. грн., а з 1 листопада введено в дію нових основних фондів вартістю 1450 тис. грн. Обсяг реалізованої продукції становив 9132 тис. грн, обсяг прибутку – 1200 тис. грн.

Розрахувати:

- 1) Середньорічну вартість основних фондів;
- 2) Фондовіддачу та фондомісткість продукції;
- 3) Рентабельність основних фондів.

Задача 15

Оцінка показників стану та руху основних фондів

На основі інформації, що наведена в таблиці 1, визначити показники руху та стану основних фондів підприємства: коефіцієнт вводу, оновлення, вибуття, ліквідації, придатності, зносу основних фондів, коефіцієнт заміщення та розширення парку обладнання.

Інформація про рух основних фондів тис. грн.

Таблиця 1

Наявність основних фондів на початок року	Надходження у звітному періоді		Вибуття у звітному періоді		Залишкова вартість основних фондів
	Всього	в т.ч. нових основних фондів	Всього	в т.ч. ліквідовано	
4250	1250	600	200	150	3850

Задача 16

Оцінка майнового стану підприємства

Оцінити майновий стан підприємства, використовуючи відповідні показники за наступними даними:

= первісна вартість основних фондів на 01.01.2000 – 324 тис. грн..

з них машини, обладнання, транспортні засоби - 286 тис. грн..

= знос основних фондів на 01.01.2000 – 71 тис. грн..

= на протязі кварталу надійшло основних фондів на 9 тис. грн., вибуло основних фондів на 11 тис. грн.

Задача 17

Визначення рівня фондомісткості

Визначте який рівень фондомісткості склався на підприємстві у звітному періоді, якщо випуск товарної продукції за рік становив 838 490 грн., вартість основних фондів 472 183 грн., з них виробничих основних фондів – 70%.

Задача 18

Визначення вартості гудвілу підприємства

Використовуючи метод “Надлишкового прибутку” визначити вартість гудвілу підприємства на основі нижченаведеної інформації:

Середня рентабельність по галузі – 12%

Ринкова вартість активів підприємства – 15500 тис. грн.

Прибуток за період 2000 тис. грн.

Ставка (коефіцієнт) капіталізації – 0,12.

Задача 19

Оцінка показників ефективності використання оборотних активів

Оцінити ефективність управління оборотними активами з точки зору платоспроможності, інфляційної захищеності, фінансової стійкості та маневреності капіталу підприємства. Для розрахунків врахувати наступну вихідну інформацію:

№ з/п	Показники	Сума, грн.
1	Запаси	1000
2	Дебіторська заборгованість	1500
3	Грошові кошти в касі	20
4	Грошові кошти на розрахунковому рахунку	150
5	Інші грошові кошти	200
6	Короткострокові фінансові інвестиції	100
7	Власний капітал	15000
8	Короткострокові кредити банків	1000
9	Забезпечення наступних витрат та платежів	100
10	Кредиторська заборгованість всіх видів	2900

Задача 20

Оцінка показників оборотності оборотних активів

На основі звітного балансу підприємства розрахувати та оцінити динаміку зміни показників оборотності оборотних активів підприємства. Результати розрахунків оформити у вигляді таблиці 1.

Аналіз оборотності оборотних активів

Таблиця 1

№ з/п	Показники	Фактично		Відхилення (+,-)
1.	Коефіцієнт оборотності(рази обороту):			
1.1	Всіх оборотних активів			
1.2	Виробничих запасів			
1.3.	Запасів незавершеного виробництва			
1.4	Запасів готової продукції			
1.5.	Грошових коштів			
1.6.	Дебіторської заборгованості			
1.7.	Кредиторської заборгованості			
2.	Період обороту (дні):			
2.1.	Всіх оборотних активів			
2.2.	Виробничих запасів			
2.3.	Запасів незавершеного виробництва			
2.4.	Запасів готової продукції			
2.5.	Грошових коштів			
2.6.	Дебіторської заборгованості			
2.7.	Кредиторської заборгованості			
3	Тривалість операційного циклу			
4	Тривалість виробничого циклу			
5	Тривалість фінансового циклу			

Задача 21

Оцінка суми вивільнення оборотних коштів

Визначити показники оборотності оборотних коштів на підприємстві і кількісно обчислити можливу суму оборотних коштів, що вивільняється (відволікається) з обороту на базі наступних даних:

№ з/п	Показники за квартал	Одиниці виміру	За планом	Фактично	Відхилення від плану (+,-)
1	Реалізація товарної продукції	тис. грн..	7200	7500	
2	Середні залишки нормованих оборотних коштів	тис. грн..	3200	3350	

Задача 22

Аналіз показників оборотності оборотних активів

Здійснити аналіз зміни оборотності оборотних активів підприємства за квартал на основі таких даних (дані приводяться у тис. грн. в такій послідовності — обсяг (або залишок) на відповідну дату першого кварталу, (обсяг (або залишок) на відповідну дату другого кварталу):

1. Оборотні активи на початок першого місяця 65 (91)
2. Оборотні активи на початок другого місяця 78 (91)
3. Оборотні активи на початок третього місяця 78 (117)
4. Оборотні активи на кінець третього місяця 91 (104)
5. Обсяг продажу 260 (364)

Задача 23

Оцінка чистого робочого капіталу

Визначити зміни суми чистого робочого капіталу підприємства при наступних вихідних даних:

тис. грн

№ з/п	Показники	на кінець	
		1 кварталу	2 кварталу
1	Загальна сума активів, всього	230	240
	В т.ч.		
	Основні засоби по залишковій вартості	80	90
	Інші необоротні активи	30	30
	Запаси	90	85
	Дебіторська заборгованість	20	25
	Грошові активи та їх еквіваленти	10	10
2	Загальна сума капіталу, всього	230	240
	В т.ч.		
	Власний капітал	120	130
	Довгострокові зобов'язання	30	25
	Короткострокові зобов'язання (кредити)	50	50
	Кредиторська заборгованість за товари	25	30
	Внутрішня кредиторська заборгованість	5	5

Задача 24

Обґрунтування потреби підприємства в запасах матеріалів

Обґрунтуйте потребу підприємства в запасах матеріалів в наступному кварталі. Впродовж кварталу підприємство використовує даний вид сировини на суму 5000 грн. Періодичність поставки – 3 рази на місяць. На транспортування сировини необхідний 1 день; на технологічну підготовку – 2 дні; на розвантаження та приймання – 0,5 дні.

Задача 25

Обґрунтування потреби в оборотних активах (економічний метод)

Визначте норматив оборотних коштів на плановий рік, використовуючи економічний метод.

Норматив оборотних коштів підприємства на початок планового року становив 2000 тис. грн., в тому числі по виробничих оборотних фондах – 1800 тис. грн., а невиробничих – 200 тис. грн.

Зростання виробничої програми на плановий період передбачене в розмірі 10% проти минулого року. У плановому році також в результаті реалізації заходів для поліпшення використання оборотних коштів передбачається прискорення їх обертання на 2%. Обсяг невиробничих оборотних коштів зросте на 5%.

Задача 26

Обґрунтування потреби в оборотних активах (метод відсотку від обороту)

Здійснити планування середньої суми оборотних активів методом відсотку від обсягу продаж (дані приводяться у тис. грн.):

1. Оборотні активи на початок першого місяця 140
2. Оборотні активи на початок другого місяця 150
3. Оборотні активи на початок третього місяця 150
4. Оборотні активи на кінець третього місяця 180
5. Обсяг продаж 370
6. Плановий обсяг продаж 420

Задача 27

Обґрунтування потреби у виробничих запасах (нормативний метод)

Використовуючи метод прямих техніко-економічних розрахунків обґрунтувати нормативи формування виробничих запасів підприємства в цілому та по окремим елементам на плановий період (квартал).

Про діяльність підприємства в плановому періоді відомо наступне:

1. Підприємство планує укласти прямі договори на поставку необхідних матеріальних ресурсів – А, В, С від чотирьох постачальників. Умови поставки характеризує нижченаведена таблиця:

Постачальник	Об'єкт поставки	Кількість поставок за період	Обсяг партії, один.
1	Сировина А	2	500
1	Напівфабрикат В	2	100
2	Комплектуючі С	3	95
3	Напівфабрикат В	3	100
4	Комплектуючі С	4	65

2. Час на приймання та розвантаження матеріальних ресурсів встановлено відповідно до технічних норм:

сировина А – 3 дні, В – 2 дні, С – 4 дні.

1. Обсяг споживання матеріальних ресурсів А, В, С становить за квартал:

А – 300 грн., В – 600 грн., С – 470 грн.

2. Питома вага витрат на пальне та тару складає 2% від потреби в матеріальних ресурсах.

3. Норматив оборотних коштів на запасні частини до обладнання виходячи з встановлених норм складає 100 грн.

Задача 28

Нормування запасів готової продукції

Використовуючи метод прямих техніко-економічних розрахунків, обґрунтувати нормативи формування запасів готової продукції підприємства, необхідні для її безперебійної реалізації на плановий період(квартал).

Про діяльність підприємства у плановому періоді відомо наступне::

1. Реалізація продукції підприємства у плановому періоді буде здійснюватись за таких умов:

Вид продукції	Обсяг випуску на плановий період, грн.	Умови збуту продукції			
		Покупець	Обсяги реалізації, грн..	Інтервал поставки, днів	Умови поставки
А	160	X	100	4	Самовивіз
		Y	60	6	Залізничний транспорт
Б	210	Z	40	8	Залізничний транспорт
		V	170	12	Залізничний транспорт
В	140	N	30	4	Самовивіз
		M	60		
		H	50		

2. Час на підбирання та упаковку окремих видів продукції підприємства в певному асортименті та час на формування транспортного місця складає в середньому 2 дні по кожному виду продукції.

3. Час на транспортування готової продукції до залізничної станції – 1 день.

Задача 29

Розробка балансу оборотних активів

Скласти баланс оборотних коштів підприємства шляхом обґрунтування загальної потреби підприємства в оборотних коштах на плановий квартал та можливих джерел їх фінансування. Про діяльність підприємства відомо наступне:

1. Виручка від реалізації продукції у плановому періоді збільшиться до 1500 тис. грн.(без ПДВ), витрати на виробництво становлять 700 тис. грн.
2. Норма формування виробничих запасів –13 днів, запасів готової продукції – 9 днів.
3. Витрати на закупівлю матеріальних ресурсів складають 40% від витрат на виробництво продукції.
4. Норматив оборотних коштів по запасних частинах складатиме 8 тис. грн.
5. Період погашення дебіторської та кредиторської заборгованості залишиться на рівні у плановому періоді на рівні звітнього і становитиме відповідно 26 та 35 днів.
6. Платіжний оборот підприємства у плановому періоді визначено в розмірі 1250 тис. грн. Оборотність грошових коштів становитиме 25 разів за період.
7. У зв'язку з нерівномірністю надходження та витрачання грошових коштів їх страховий запас встановлюється в розмірі 100% від мінімального(операційного запасу).
8. Наявні власні оборотні кошти складають 360 тис. грн.
9. Можливості підприємства щодо збільшення власних оборотних активів розрахувати виходячи з того, що:
 - Чиста прибутковість обороту складає 3,5%
 - Частка чистого прибутку, що спрямовується на поповнення потреби в оборотних активах становить 40%.
10. Інші джерела поповнення власного оборотного капіталу – 70 грн.

Задача 30

Обґрунтування потреби в оборотних активах

Розрахувати потребу підприємства в оборотних коштах, якщо про його діяльність відомо:

- планова калькуляція витрат на одиницю товару:
= сировина та матеріали – 130 грн.
= заробітна плата – 53 грн.
= інші змінні витрати – 40 грн.
- реалізація товару здійснюється рівномірно по 200 штук в день
- виробничий цикл займає 16 днів
- сировина та матеріали будуть знаходитись на складі до включення у виробничий процес 15 днів, а готова продукція зберігатиметься на складі 11 днів до надходження в продаж.

Задача 31

Визначення політики фінансування оборотних активів

Визначити політику фінансування оборотних активів, яку застосовує кожне з трьох підприємств (дані приводяться у тис. грн.):

1. Оборотні активи на 1-му підприємстві - 1020, на 2-му – 561, на 3-му – 527
2. Необоротні активи на 1-му підприємстві – 1088, на 2-му – 731, на 3-му – 391
3. Постійна частина оборотних активів на 1-му підприємстві - 700, на 2-му – 280, на 3-му – 289
4. Змінна частина оборотних активів на 1-му підприємстві - 320, на 2-му – 281, на 3-му – 238
5. Власний капітал на 1-му підприємстві - 1921, на 2-му – 833, на 3-му – 646
6. Довгостроковий позиковий капітал на 1-му підприємстві - 51, на 2-му – 34, на 3-му – 34
7. Короткостроковий позиковий капітал на 1-му підприємстві - 136, на 2-му – 425, на 3-му – 238

Тема 4. Фінансові ресурси підприємства

Задача 32

Визначення обсягу залучення кредитних ресурсів

Визначити необхідний обсяг залучення кредитних ресурсів для фінансування проекту у плановому році та визначити коефіцієнт його самофінансування, виходячи з таких даних (тис. грн.):

1. Обсяг фінансування проекту у плановому році 380.
2. Середня вартість основних засобів за рік 1000.
3. Середня норма амортизації 10%.
4. Обов'язкова частка відрахувань на капітальний ремонт 40%.
5. Балансовий прибуток 400.
6. Податок на прибуток 120.
7. Спрямування прибутку на сплату дивідендів 60.
8. На заохочення персоналу 30.
9. На поповнення обігових коштів 35.

Задача 33

Оцінка показників фінансової стійкості підприємства

Розрахувати показники фінансової стійкості підприємства (коефіцієнт автономії, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт фінансування) та оцінити їх зміни на протязі звітного періоду на основі таких даних:

№ з/п	Показники	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	Власний капітал(ВК)	157	171
2	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	60	50

3	Короткострокові кредити банків (КБк)	140	150
4	Товарна кредиторська заборгованість (ТКЗ)	225	260
5	Інші види кредиторської заборгованості (ІКЗ)	18	19

Задача 34

Оцінка потреби у внутрішніх та зовнішніх джерелах формування власних фінансових ресурсів

Визначити необхідний обсяг власних фінансових ресурсів підприємства в плановому періоді і обсяг їх формування за рахунок зовнішніх джерел на основі наступної інформації про діяльність підприємства:

- 1) Плановий приріст обсягів реалізації продукції складе 2,5% до обсягу звітного періоду - 112 783 тис. грн.
- 2) Середньо галузевий рівень капіталомісткості продукції становить 0,45, а плановий рівень коефіцієнта автономії становитиме 0,6.
- 3) Обсяг власного капіталу на початок планового періоду становить 27 180 тис. грн., обсяг чистого прибутку в звітному періоді 14305,5 тис. грн.
- 4) Частка чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів у звітному періоді становила 20%; на інше споживання – 15%. В плановому періоді заплановане зростання виплат власникам з прибутку в 1,1 рази.
- 5) 80% загальної потреби у власних фінансових ресурсах планується формувати за рахунок внутрішніх джерел .

Задача 35

Оцінка потреби підприємства в фінансових ресурсах та залученні позикових ресурсів

Визначити потребу підприємства в залученні позикових ресурсів в плановому періоді, використовуючи наступну інформацію про його діяльність:

1. В плановому періоді обсяг реалізації продукції підприємства зросте на 2,4% і становитиме 11500 тис. грн.
2. Потреба підприємства для формування оборотних активів оцінена в такому розмірі:
 - Для формування виробничих запасів – 12560 тис. грн.
 - Для створення запасів готової продукції-3460 тис. грн.
 - Під незавершене виробництво – 1050 тис. грн.
 - Під дебіторську заборгованість постачальників – 7500 тис. грн.
 - Під дебіторську заборгованість покупців – 1560 тис. грн.
 - Для створення поточного та страхового запасу грошових коштів –250 тис. грн.
 - Під інші обігові активи-60 тис. грн.
3. Потреба підприємства у фінансуванні інвестиційних проектів: в реальних – 6000 тис. грн., довгострокових фінансових – 3800 тис. грн., інноваційних – 200 тис. грн.
4. Наявний розмір власного капіталу – 25000 тис. грн., у тому числі власних обігових коштів – 8200 тис. грн.
5. Наявний розмір власних інвестиційних ресурсів – 200 тис. грн.

6. Можливий приріст власних фінансових ресурсів – 9300 тис. грн.

7. Очікуваний термін погашення кредиторської заборгованості становить 10 днів.

Задача 36

Оцінка прибутковості активів та капіталу підприємства

Провести аналіз рентабельності активів та капіталу підприємства, використовуючи наступну інформацію про діяльність підприємства:

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	1 кв.	2 кв.
1	Доход від реалізації (Др)	тис. грн.	90	110
2	Сума ПДВ (ПДВ)	тис. грн.	15	18
3	Сума витрат (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати та витрати на збут)(В)	тис. грн.	45	52
4	Доход від участі в капіталі(ДУК)	тис. грн.	15	--
5	Фінансові витрати(ФВ)	тис. грн.	5	8
6	Ставка податку на прибуток(Ппр)	%	30	30
7	Середньоквартальна вартість необоротних активів(НеА)	тис. грн.	80	90
8	Середньоквартальна вартість оборотних активів(ОБА)	тис. грн.	130	150
9	Середня сума позикового капіталу(ПК)	тис. грн.	140	150

Тема 5. Грошовий оборот та система грошових розрахунків підприємства

Задача 37

Розрахунки чеками

Підприємство “Стайл” видало розрахунковий іменний чек, акцептований його банком, на суму 10 тис. грн. транспортній організації “Трансфер” за надані послуги по перевезенню вантажів. Термін дії чеку з 23.01.01. по 28.01.01. Визначтесь з наступним переліком питань:

а) хто є відповідальним за оплату чеку ?

б) хто є отримувачем коштів за чеком ?

в) чи має пред’явник чеку вимагати оплату 29.01.01., якщо 28.01.01. був вихідним днем ?

г) складіть схему проведення розрахунку за допомогою чеку між представленими підприємствами.

Задача 38

Розрахунки векселем

Підприємство ТОВ “Центр” отримало від АТ “Київенерго” електроенергію на суму 155 тис. грн. Надалі “Київенерго” придбало продукцію у підприємства ЗАТ “Сігма” на суму 200 тис. грн. Продукція і електроенергія відпускались в кредит з відстрочкою платні, розрахунки оформлялись векселем. Визначтесь з наступним переліком питань:

а) який вид векселя необхідно використовувати ?

- б) яке підприємство повинно випустити вексель в обіг ?
 в) яке підприємство залишається боржником і яка величина непогашеного боргу після проведення розрахунків за допомогою векселя ?
 г) складіть схему проведення вексельної форми розрахунків між підприємствами.

Задача 39

Визначення необхідного залишку грошових коштів на підприємстві

Виходячи з наведеної інформації визначити необхідний залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку:

Місяці	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Червень	Травень
Залишок грошових коштів (грн.)	500	300	250	320	470	510

Задача 40

Оцінка суми вивільнення грошових коштів підприємства

Розрахувати суму вивільнених грошових коштів у зв'язку з прискоренням їх оборотності, які можуть бути спрямовані на цілі фінансового інвестування та суму додаткового доходу від його здійснення, виходячи з таких даних:

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Звітний період	Плановий період
1	Середній залишок грошових коштів в періоді (ГАСер)	тис. грн.	65	X
2	Обсяг діяльності за період (ОД)	тис. грн.	1170	1260
3	Довжина періоду(Д)	днів	90	90
4	Середній період обороту грошових коштів	днів	X	4
5	Питома вага середнього залишку грошових коштів в сумі оборотних активів	%	4	3
6	Середній рівень доходу від короткострокових фінансових інвестицій	%	10	10

X – слід розрахувати самостійно

Задача 41

Оцінка достатності грошових коштів підприємства на розрахунковому рахунку

Визначити достатність грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, якщо у нього є в наявності 4700 грн. Про діяльність підприємства відомо наступне:

- = платіжний оборот становить 11150 грн.;
- = середній залишок товарних запасів – 2000 грн.;
- середній розмір дебіторської заборгованості – 1000 грн.;
- середній розмір кредиторської заборгованості – 1700 грн.;
- рівень торгової надбавки – 25%;
- = рівень транспортних витрат – 0,05%
- = товарообіг – 10000 грн., в т.ч. з відстрочкою платежу – 17%

= період – 1 квартал

Задача 42

Визначення розміру чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності за звітний період (непрямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку підприємства від операційної діяльності за звітний період на основі застосування непрямого методу. Про діяльність підприємства у звітному періоді відомо наступне:

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (Пзв.)	5686,0
2	Амортизація основних засобів за рік (А)	115,3
3	Зростання забезпечень наступних витрат і платежів за рік (ЗНВ)	173,4
4	Прибуток від нереалізованих курсових різниць (Пк.р.)	5,9
5	Прибуток від не операційної діяльності (П н.д.)	200,8
6	Витрати на сплату відсотків (В від.)	25,0
7	Витрачено коштів для придбання запасів на суму(Ззбільш)	1115,0
8	Збільшення дебіторської заборгованості (ДЗ)	713,9
9	Збільшення витрат майбутніх періодів (ВМП)	5,7
10	Зменшення поточних зобов'язань(ПЗ)	895,4
11	Податок на прибуток(сплачена сума, Под)	2031,4

Задача 43

Визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності (прямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства за допомогою прямого методу, якщо протягом періоду були проведені наступні операції:

- а) придбані товари (запасів на початок періоду не було) на суму 1700 тис. грн.;
- б) реалізовані товари у кредит (собівартість реалізованих товарів 1600 тис. грн.) на суму 3200 тис. грн.;
- в) надійшло від покупців за реалізовані товари – 3000 тис. грн.;
- г) перераховано постачальникам за придбані товари – 1650 тис. грн.;
- д) виплачена заробітна плата – 400 тис. грн.;
- е) сплачені відсотки – 22 тис. грн.;
- ж) оплачені інші витрати - 200 тис. грн.;
- з) сплачено податок на прибуток – 70 тис. грн.

Задача 44

Визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності (прямий метод)

Визначити розмір чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства за допомогою прямого методу, якщо протягом періоду були проведені наступні операції:

- а) реалізовані товари у кредит (собівартість реалізованих товарів 2000 тис. грн.) на суму 4000 тис. грн.;
- б) надійшло від покупців за реалізовані товари – 3500 тис. грн.;
- в) перераховано постачальникам за придбані товари – 1850 тис. грн.;
- г) нараховано податок на прибуток – 90 тис. грн
- д) виплачена заробітна плата – 500 тис. грн.;
- е) сплачені відсотки по кредиту – 18 тис. грн.;
- ж) оплачені інші витрати - 300 тис. грн.;
- з) сплачено податок на прибуток – 70 тис. грн.

Тема 6. Фінансове забезпечення відтворення основних фондів

Задача 45

Оцінка суми амортизаційних відрахувань (виробничий метод)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації устаткування методу суми одиниць продукції (виробничого методу). Визначити розмір щорічних амортизаційних відрахувань, накопичену амортизацію та балансову вартість устаткування, якщо загальний розрахунковий обсяг виробництва був визначений підприємством в 1000 тис. од. (1-й місяць – 100 тис. грн., 2-й місяць – 250 тис. грн., 3-й місяць – 350 тис. грн., 4-й місяць – 300 тис. грн.). Первісна вартість устаткування – 500 тис. грн., а його ліквідаційна вартість оцінена у розмірі 5 тис. грн.. Термін корисної експлуатації обладнання – 4 роки.

Задача 46

Визначення суми амортизаційних відрахувань (метод прискореного зниження залишкової вартості)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації устаткування методу прискореного зменшення залишку. Визначте розмір щорічних амортизаційних відрахувань, накопичену амортизацію та балансову вартість устаткування, якщо його первісна вартість складає 800 000 грн., а термін його корисного використання – 4 роки.

Задача 47

Визначення суми амортизаційних відрахувань (метод зниження залишкової вартості)

На підприємстві прийнято рішення про застосування для амортизації обладнання методу зменшення залишкової вартості. Розрахувати розмір річної норми та суми амортизації, суму накопиченої амортизації та балансову вартість обладнання, якщо його первісна вартість становить 150 000 грн., ліквідаційна вартість визначена у розмірі 6 000 грн. Термін корисного використання обладнання 4 роки.

Задача 48

Визначення суми амортизаційних відрахувань
(кумулятивний метод нарахування амортизації)

На підприємстві було прийняте рішення про застосування кумулятивного методу для амортизації устаткування. Визначити щорічну суму амортизаційних відрахувань, суму накопиченої амортизації та балансову вартість устаткування. Первісна вартість обладнання становить 200000 грн. Ліквідаційна вартість його визначена експертно в розмірі 20000 грн. Термін корисного використання устаткування – 6 років.

Задача 49

Визначення суми амортизаційних відрахувань
(податковий метод)

Обчислити щорічну суму амортизаційних відрахувань, суму накопиченої амортизації та ефект від застосування прискореного методу амортизації, використання якого передбачено податковим законодавством. Зробити висновки щодо вибору методу амортизації обладнання, який доцільно застосувати (прямолінійний або прискорений) при наступних вихідних даних:

- 1) Балансова вартість обладнання на початок попереднього періоду – 78 тис. грн.;
- 2) В попередньому періоді було придбано нове обладнання вартістю 35 тис. грн. Витрати, що пов'язані з транспортуванням, страхуванням та установкою цього обладнання становили 2% його вартості;
- 3) В попередньому періоді реалізовано частину морально застарілого обладнання вартістю 13 тис. грн.. Крім того, частина обладнання (10% балансової вартості обладнання) в зв'язку з необхідністю проведення капітального ремонту було виведено з експлуатації;
- 4) Розмір амортизаційних відрахувань в попередньому періоді становив 15% балансової вартості обладнання.

Задача 50

Обчислення необхідного розміру капітальних вкладень

Виявлений в процесі маркетингових досліджень попит внутрішнього ринку на продукцію підприємства становить 120000 одиниць. Виробнича потужність підприємства на початок розрахункового року становить 80000 одиниць. Очікуваний коефіцієнт використання виробничої потужності протягом наступних трьох років не перевищуватиме 0,85. З метою певного задоволення потреб ринку в продукції підприємства передбачається протягом трьох років ввести в дію відповідні виробничі потужності. За попередніми розрахунками норматив питомих капітальних вкладень на забезпечення приросту 1000 одиниць становить 15000 грн.

Визначити розмір капітальних вкладень, що забезпечить приріст обсягу продукції, достатній для задоволення потреб внутрішнього ринку.

Тема 7. Кредитування підприємства

Задача 51

Визначення суми облікового кредиту

Векселеутримувач надав для обліку вексель на суму 25 тис. грн. зі строком погашення 28.09.00. Вексель пред'явлено 8.09.00. Банк погодився піддати обліку вексель по обліковій ставці 20% річних. Визначте суму яку векселеутримувач отримає від банку і суму яку отримає банк від цієї угоди.

Задача 52

Визначення суми можливої суми кредиту підприємства

Підприємство продало товар на умовах комерційного кредиту з оформленням простого векселя: вартість товару – 50 тис. грн., строк векселя 60 днів, ставка відсотку за наданий комерційний кредит – 10% річних. Через 30 днів з моменту оформлення векселя підприємство вирішило піддати його обліку в банку. Запропонована банком облікова ставка 20% річних. Розрахувати суми, що отримають підприємство і банк від цієї угоди.

Задача 53

Облік векселів

Визначте, яку суму дисконту повинно сплатити підприємство банку за взяття облікового кредиту за ставкою 10% річних та фактичну суму коштів, що отримає підприємство під дисконтування векселя номінальною вартістю 100 000 грн. і строком погашення 90 днів.

Задача 54

Визначення плати банку за факторинг

Підприємство звернулось в банк з проханням викупити дебіторську заборгованість у вигляді рахунків-фактур на суму 50000 грн. Середній термін обертання коштів у розрахунках на підприємстві складає приблизно 12 днів.

Умови банку:

- Відсотки за кредит – 32%
- Комісійна винагорода за факторингове обслуговування – 3%.

Визначити суму, яку сплатить підприємство за факторингові послуги банку.

Задача 55

Порівняння умов звичайного та дисконтного кредиту

Визначте, яку суму коштів фактично отримає підприємство і яку суму повинно буде повернути банку в кінці строку використання позики при взятті кредиту в розмірі 100 тис. грн.. під 20% річних на рік за умови:

- А) звичайної позики
- Б) дисконтної позики

Задача 56

Розрахунок загальної суми лізингових платежів

Розрахувати загальну суму лізингових платежів та розмір періодичного лізингового внеску при наступних вихідних даних:

Вартість обладнання, що здається в лізинг – 5500 тис. грн. Термін лізингу – 4 роки. Норма амортизаційних відрахувань на повне відновлення обладнання – 10% річних. Процентна ставка по кредиту, що залучається для здійснення лізингової угоди – 10% річних. Рівень маржі (рівень комісійної винагороди лізингодавця) лізингодавця – 4% річних. В лізинговій угоді передбачено, що капітальний ремонт обладнання, його технічне обслуговування здійснюються лізингоотримувачем. Лізингодавець надає лізингоотримувачу ряд додаткових послуг:

- Витрати на відрядження робітників лізингодавця – 1,6 тис. грн..
- Витрати на надання юридичних консультацій з питань укладання лізингової угоди – 1,5 тис. грн..
- Витрати лізингодавця на консультації по експлуатації обладнання - 3,5 тис. грн..

Лізингові платежі будуть сплачуватися щомісячно.

Задача 57

Розрахунок суми лізингового платежу

Лізингодавець передає обладнання підприємству лізингоотримувачу терміном на 3 роки на умовах фінансового лізингу.

Визначити загальну суму лізингового платежу та величину лізингових внесків, що буде сплачувати лізингоотримувач при умові , що:

= вартість обладнання складає 30 000 грн.

= для кредитування цієї угоди лізингодавець залучає банківський кредит на 3 роки на суму 30 000 грн. Під 40% річних із щорічним погашенням відсотків та основної суми боргу (при цьому відсотки нараховуються на непогашену суму боргу);

= розмір щорічної маржі лізингодавця – 3%

= розмір щорічного страхового платежу – 2%

= періодичність виплати лізингових внесків - щомісяця.

Задача 58

Розрахунок суми закриття лізингової угоди

Розрахувати суму закриття лізингової угоди при наступних вихідних даних:

Умови лізингової угоди прийняти аналогічними попередній задачі, крім терміну лізингу. Термін повної амортизації обладнання – 10 років. Через три роки після початку використання об'єкту лізингу лізингодавець заявив про негайне розірвання лізингової угоди через невиконання лізингоотримувачем своїх зобов'язань по платежах.

Задача 59

Оцінка фінансових можливостей підприємства щодо обслуговування зовнішнього боргу.

Розрахувати суму витрат підприємства щодо обслуговування зовнішнього боргу, використовуючи наступну інформацію:

1. Для забезпечення зростання обсягів реалізації продукції підприємства на 4% за квартал керівництво підприємства вважає за доцільне додатково залучити банківський кредит в обсязі 10% майна, яке знаходиться в розпорядженні підприємства на кінець звітного періоду. Сума валових витрат підприємства в цьому періоді становить 1050 тис. грн.
2. Банківський кредит може бути отриманий на 3 місяці на умовах 25% річних. Умови виплати позичкового відсотку: приєднується до основної суми боргу і сплачуються в кінці терміну кредитування.
3. Всі інші умови господарювання в порівнянні зі звітним періодом не зміняться.
4. Ставка дисконту – 4% в місяць.

Зробити необхідні висновки стосовно можливостей підприємства щодо поточного обслуговування зовнішнього боргу та повернення банківського кредиту у встановлений термін.

Тема 8. Фінансове планування на підприємстві

Задача 60

Розробка платіжного календаря

Скласти платіжний календар на 2-й квартал поточного року, якщо про діяльність підприємства відома наступна інформація:

1. Обсяг витрат грошових коштів та обсяги реалізації у другому кварталі оцінені наступним чином:

Показники	Періоди		
	Квітень	Травень	Червень
1. Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	500	620	670
2. Обсяг витрат грошових коштів	450	500	400

2. Обсяг реалізації в лютому та березні поточного року становив відповідно 450 тис. грн. та 480 тис. грн.

3. 60% продукції підприємства реалізується на умовах відстрочки платежу, а решта – оплачується за фактом поставки. Середній термін надання відстрочки платежу клієнтам – 1 місяць. Але тільки 80% дебіторської заборгованості надходить протягом місяця, інша її частина погашається протягом наступного місяця.

4. Мінімально необхідний розмір грошових коштів на початок другого кварталу (01.04) становить 70 тис. грн.

5. Мінімальний розмір коштів, що повинен бути на рахунку підприємства становить в квітні – 190 тис. грн., в травні – 300 тис. грн., в червні – 300 тис. грн.

Задача 61

Розробка бюджету готівки підприємства

Скласти бюджет готівки для підприємства при наступних вихідних даних:

1. Прогнозний обсяг реалізації по місяцях наведений у таблиці 1.

Інформація про обсяги діяльності підприємства

Таблиця 1
тис.грн.

Місяці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Прогнозний обсяг реалізації	80	100	150	10	310	370	340	280	210	160	110	100

2. 10% всього обсягу реалізації буде продаватися за готівку, решта реалізується в кредит з відстрочкою у 30 днів.
3. Постачальники сировини та матеріалів надають відстрочку платежу підприємству за поставлену продукцію 25 днів.
4. Витрати виробництва становлять 70% від обсягу реалізації, а адміністративно-управлінські витрати – 10% від обсягу продажу.
5. Фіксовані експлуатаційні витрати становлять 2000 тис. грн. В місяць, з урахуванням амортизаційних відрахувань, які становлять 500 тис. грн.
6. Щомісячна орендна плата та виплати відсотків складають 600 тис. грн.
7. Запаси сировини на підприємстві розраховані на 30 днів роботи.
8. Вартість товарів, що продані в кредит у грудні попереднього року – 72 тис. грн.
9. Залишок грошових коштів на початок планового періоду – 30 тис. грн.

2. Методичні рекомендації по вирішенню задач

Тема 1. Система оподаткування підприємства

При вирішенні задач цього блоку слід враховувати наступні важливі моменти:

1) Особливості визначення суми податку на додану вартість, що належить сплаті до бюджету. Слід зазначити, що його сума визначається як різниця між податковим зобов'язанням підприємства та податковим кредитом. В якості податкового кредиту виступають суми так званого вхідного ПДВ, тобто ті суми податку, які підприємство сплачує у складі цін своїм постачальникам. В якості податкового зобов'язання виступають суми податку, які підприємство включає до відпускних цін на свою продукцію і які надходять на його розрахунковий рахунок у складі виручки від реалізації продукції.

2) Особливості формування цін на підакцизні товари та визначення сум акцизного збору, що належить сплаті до бюджету.

Акцизний збір представляє собою непрямий податок, який встановлюється на високоприбуткові та монопольні товари. Платниками є виробники та імпортери підакцизних товарів.

Об'єкти оподаткування:

- 1) Обороти по реалізації (продаж, обмін, безоплатна передача) вироблених в Україні підакцизних товарів. В оподатковуваний оборот включається: а) реалізація товарів для власного виробництва; б) для промислової переробки; в) для своїх робітників;
- 2) Митна вартість імпортованих товарів, які придбані за іноземну валюту, в порядку товарообмінних операцій, отриманих без оплати;
- 3) Обороти по реалізації конфіскованого та безхозного майна.

Прикладом підакцизних товарів може бути: спирт та алкогольні напої, тютюнові вироби, ювелірні вироби, магнітофони, відеоапаратура, одяг з натуральної шкіри, хутровий одяг, шоколад, кофе.

Ставки акцизного збору можуть встановлюватись в двох формах:

= в твердих сумах (в ЕКЮ) з одиниці реалізованих, ввезених, переданих товарів;

= у % до обороту по реалізації, передачі товарів.

При використанні процентних ставок акцизного збору виникають деякі нюанси при визначенні оподаткованого обороту:

- 1) по товарах, які реалізуються за вільними цінами оподатковуваний оборот визначається виходячи з їх вартості по цим цінам з урахуванням акцизного збору.
- 2) по імпортованих товарах оподатковуваний оборот вираховується виходячи з їх митної вартості, перерахованої за курсом НБУ (який діяв на день подачі митної декларації) + оплата митних зборів + мито + акцизний збір.

Ці особливості повинні враховуватись при формуванні ціни на підакцизні товари наступним чином:

$$Ц_{\text{втаз}} = \frac{Ц_{\text{гурт}}}{1 - Саз}$$

$$Ц_{\text{втаз}} = \frac{МВ + МЗ + М}{1 - Саз}$$

де $Ц_{\text{втаз}}$ – ціна на товари вітчизняних виробників з акцизним збором;
 $Саз$ – ставка акцизного збору;
 $Ц_{\text{гурт}}$ – гуртова ціна на товар;
 $Ц_{\text{ітаз}}$ – ціна з акцизним збором на імпортні товари;
 $МВ$ – митна вартість товару переведена в національну валюту за відповідним курсом;
 $МЗ$ – сума митних та комісійних зборів;
 $М$ – сума мита.

Сума акцизного збору визначається виходячи з його ставки та оподатковуваного обороту:

$$АЗ = Саз * Цаз$$

де $АЗ$ – сума акцизного збору;
 $Саз$ – ставка акцизного збору;
 $Цаз$ – ціна на товар з урахуванням акцизного збору.

3) Особливості формування відпускних та роздрібних цін на товари.

Формування оптово-відпускної ціни складається з наступних етапів:

- формування оптової (гуртової) ціни ($Ц_{\text{гурт}}$);
- формування оптово-відпускної ціни ($Ц_{\text{відп}}$).

При визначенні оптової ціни враховується собівартість його виробництва ($СБ$) та норма прибутку підприємства виробника ($П$):

$$Ц_{\text{гурт}} = СБ + П$$

При визначенні оптово-відпускної ціни ($Ц_{\text{відп}}$) враховується оптова ціна, а також непрямі податки, які входять до її складу, а саме: акцизний збір ($АЗ$) та податок на додану вартість ($ПДВ$):

$$Ц_{\text{відп}} = Ц_{\text{гурт}} + АЗ + ПДВ$$

Формування роздрібною ціни на товар може складатися також з двох етапів:

- формування ціни посередника ($Ц_{\text{посер}}$) (у випадку, якщо товар закупається не безпосередньо у виробника);
- формування кінцевої роздрібною ціни ($Ц_{\text{розд}}$).

При визначенні ціни посередника враховується оптово-відпускна ціна та оптово-посередницька надбавка(Нпос):

$$Ц_{посер} = Ц_{відп} + Н_{пос}$$

Кінцева роздрібна ціна може визначатися з урахуванням відпускної ціни, надбавки посередника(Епос) та торговельної надбавки (ТН).

$$Ц_{розд} = Ц_{відп} + ТН$$

$$Ц_{розд} = Ц_{відп} + Н_{пос} + ТН$$

Тема 2. Формування прибутку підприємства

Для вирішення задач цього блоку необхідне оволодіння матеріалом, який стосується порядку визначення валового, операційного та чистого прибутку підприємства у відповідності з Національними стандартами бухгалтерського обліку (ПСБО 3) та відповідними формами фінансової звітності (ф.№2 Звіт про фінансові результати діяльності підприємства), а також особливостями та порядком застосування економічних методів визначення прибутку від реалізації продукції підприємства.

1) Особливості визначення валового, операційного та чистого прибутку підприємства.

Результатом основної діяльності є прибуток від реалізації продукції (товарів, послуг, робіт). Згідно з П(С)БО 3 він називається **валовим прибутком** і визначається як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції

Результатом іншої операційної діяльності є прибуток від іншої операційної діяльності, який визначається шляхом вирахування з інших операційних доходів величини інших операційних витрат.

Операційний прибуток представляє собою загальний прибуток від операційної діяльності підприємства (згідно П(С)БО 3 фінансовий результат від операційної діяльності), який визначається наступним чином:

Фінансовий результат від операційної діяльності (рядок 100 або 105)	=	Валовий прибуток (збиток) (рядки 050 або 055)	+	Прибуток від іншої операційної діяльності	-	Адміністративні витрати (рядок 070)
						Витрати на збут (рядок 080)

Для визначення чистого прибутку необхідне попереднє визначення так званого балансового прибутку, який визначається так:

$$БП = Попер + Пфід + Пнадз$$

де БП – величина балансового прибутку підприємства;
Попер – прибуток від операційної діяльності;
Пфід – прибуток від фінансової та інвестиційної діяльності;
Пнадз – прибуток від надзвичайної діяльності.

2) Особливості визначення прибутку від реалізації продукції підприємства на основі економічних методів. При вирішенні такого роду задач слід враховувати, що прибуток від реалізації розраховується трьома методами:

1. **Метод прямого рахунку** — через добуток різниці між вартістю і собівартістю товару та його кількості.

Можливі два варіанти:

$$П = (Ц_{\text{вир}} - СБ_{\text{вир}}) * К_{\text{вир}}$$

$$П = Ц_{\text{вир}} * К_{\text{вир}} - СБ_{\text{вир}} * К_{\text{вир}}$$

де П - сума прибутку підприємства;

Цвир – ціна виробу підприємства;

Сбвир – собівартість виробу;

Квир – кількість виробів в натуральному виразі.

2. **Нормативний метод** — розраховується на основі показника витрат на грошову одиницю. Може використовуватися для всієї продукції одночасно. Це укрупнений метод. Може застосовуватись по підприємству в цілому за розрахунку прибутку від випуску, реалізації всієї продукції. Передбачається використання даних про виробничі витрати, реалізацію продукції за попередній період, а також очікувану їх зміну, що прогнозується в наступному періоді.

Приклад: витрати на 1 грн. реалізованої продукції у звітному періоді = 82 коп. Планується зниження витрат на 2 коп. Обсяг реалізації = 1100 тис. грн.

Витрати на 1 грн. продукції план = 82-2=80 коп.

Собівартість випуску = 80*1100=880 тис. грн..

Прибуток в план періоді = 1100-880=220 тис. грн..

3. **Розрахунково-аналітичний метод** — передбачає визначення прибутку на основі стійких залежностей за рівнем у виручці від реалізації та у собівартості. Він дає змогу визначити не тільки загальну суму прибутку, але також і вплив на неї зміни окремих чинників: обсягу виробництва (реалізації) продукції собівартості продукції; рівня оптових цін і рентабельності продукції; асортименту та якості продукції.

Розрахунок прибутку цим методом здійснюється окремо за порівнянною (продукція, що вироблялась в попередньому періоді) і непорівнянною продукцією (продукція, що не вироблялась на підприємстві в попередньому періоді) в плановому періоді.

Розрахунок прибутку за порівнянною продукцією здійснюється в такій послідовності:

- 1) визначається очікуваний базовий прибуток (прибуток від випуску і реалізації продукції в періоді, що передував плановому) і базова рентабельність продукції;
- 2) порівняна продукція планового періоду визначається за собівартістю періоду, що передував плановому;
- 3) виходячи з рівня базової рентабельності продукції розраховується прибуток за порівнянною продукцією в плановому періоді;
- 4) розраховується вплив окремих чинників на зміну прибутку в плановому періоді;

Прибуток від випуску (реалізації) непорівнянної продукції може бути розрахований методом прямого розрахунку, якщо є відповідні вихідні дані. За браком таких, прибуток розраховується для всієї непорівнянної продукції з використанням показника середньої рентабельності продукції по підприємству.

Тема 3. Активи підприємства

Матеріал з цієї теми включає питання економічної сутності активів, їх особливостей, побудови та особливостей здійснення аналізу активів, підходи до вартісної оцінки активів [8,9]. Задачі цього блоку умовно можуть бути поділені на наступні групи:

- 1) Завдання, які пов'язані з категорією активів в цілому та її особливостями.
- 2) Завдання, які пов'язані з категорією необоротних активів підприємства.
- 3) Завдання, які пов'язані з категорією оборотних активів.

1) Завдання, які пов'язані з категорією активів в цілому та її особливостями.

Вирішення задач такого типу передбачає використання методичних підходів щодо розрахунку основних показників продуктивності, ефективності використання активів та аналізу показника рентабельності активів за допомогою системи Дюпон -каскад.

Активи підприємства характеризуються певною продуктивністю. При чому, ця характеристика справедлива як по відношенню до сукупного комплексу активів, так і по відношенню до окремих їх видів. Кількісно **показник продуктивності (ПА)** будь-якого виду активів може визначатися як співвідношення обсягу виробництва (реалізації) продукції (ОВ) до середньої суми активів, яка використовується у виробничому процесі за певний проміжок часу(A):

$$ПА = \frac{ОВ}{A}$$

Одним з найважливіших завдань підприємства є забезпечення ефективного використання майна (активів). Основним показником, що дозволяє кількісно обчислити ефективність використання активів підприємства є **рентабельність активів (РЕа)**. Цей показник визначається як співвідношення

обсягу чистого прибутку підприємства в певному періоді (ЧП) до середньої суми активів, яка використовується у виробничому процесі за певний проміжок часу(A):

$$PEa = \frac{ЧП}{A}$$

Але це не єдиний підхід до розрахунку показника рентабельності активів. Він може бути обчислений на основі використання так званої **системи Дюпона**, яка робить можливим не тільки кількісне обчислення цього показника, а й дає можливість проведення факторного аналізу цього показника та вивчення основних причин його зміни. Зазначена модель виглядає наступним чином:

$$PEa = \frac{ЧП}{A} = (PEоб) \cdot (Koa) = \frac{ЧП}{BP} \cdot \frac{BP}{\frac{ЧВР - В - Ппр}{ЧВР}} = \frac{ЧП}{BP} \cdot \frac{BP}{\frac{ЧВР - В - Ппр}{ЧВР}}$$

де PEa – рентабельність активів;

PEоб – рентабельність обороту;

Koa – коефіцієнт оборотності активів (рази);

ЧП – сума чистого прибутку підприємства;

BP – обсяг виручки від реалізації продукції;

ЧВР – обсяг чистої виручки від реалізації;

В – сума витрат підприємства;

Ппр – сума податку на прибуток;

$\overline{A}$ - середня сума активів підприємства за відповідний період;

$\overline{HEA}$ - середня сума необоротних активів у відповідному періоді;

$\overline{OBA}$ - середня сума оборотних активів підприємства у відповідному періоді.

Із зазначеного видно, що при необхідності може бути проведений аналіз зміни показника рентабельності активів за рахунок вказаних факторів. Такий аналіз може бути реалізований за допомогою методу ланцюгових підстановок.

Але активи підприємства характеризуються не тільки продуктивністю, але й вартістю. Існує цілий ряд методичних підходів до їх вартісної оцінки, які достатньо детально висвітлені у різних економічних виданнях [8,22]. Одним з видів необоротних активів, який часто потребує оцінки є гудвіл підприємства. Він відноситься до складу нематеріальних активів. Після реалізації цілісного майнового комплексу гудвіл може визначатися як різниця між ринковою та балансовою вартістю майна підприємства.

На стадії попередньої оцінки використовують два підходи до оцінки гудвілу:

А) Оцінка гудвілу на основі середньогалузевої суми прибутку:

$$Г = ЧПф - (А * НПсер)$$

де ЧПф – середньорічна сума чистого прибутку;

А – середньорічна сума активів;

НПсер/г – середньогалузева норма рентабельності активів.

Б) Оцінка гудвілу на основі обсягу реалізації продукції: основою слугує мультиплікатор прибуток / обсяг продажу (тобто, рентабельність реалізації)

$$Г = ЧП - (ОР * РЕреал)$$

де ОР – середньорічний обсяг продажу;

РЕ реал – рентабельність реалізації продукції.

2)Завдання, які пов'язані з категорією необоротних активів підприємства.

Їх розв'язок базується на використанні певного методичного інструментарію щодо оцінки їх стану, руху та ефективності. Аналіз здійснюється за допомогою системи фінансових показників, яка включає:

1. Показники стану необоротних активів:

Показники	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
К-т зносу основних засобів (Кз)	Зоз : ПВоз	Зоз – знос основних засобів, ПВоз – первісна вартість основних засобів
К-т придатності основних засобів	ЗВоз : ПВоз	ЗВоз – залишкова вартість основних засобів на певну дату
К-т амортизації нематеріальних активів	Ана : ПВна	Ана – сума амортизації нематеріальних активів на певну дату, ПВна – первісна вартість нематеріальних активів на певну дату
К-т придатності нематеріальних активів	ЗВна : ПВна	ПВна – первісна вартість нематеріальних активів на певну дату, ЗВна – залишкова вартість нематеріальних активів
Загальний к-т придатності необоротних активів	ОНАзв : ОНАпв	ОНАзв, ОНАпв – сума всіх операційних необоротних активів по первісній та залишковій вартості відповідно

2. Показники руху (інтенсивності оновлення) необоротних активів:

Показники	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
К-т вводу в дію необоротних активів	$\text{НАввед} : \text{НАк}$	НАввед – вартість нових введених необоротних активів, НАк – вартість необоротних активів на кінець звітного періоду
К-т вибуття необоротних активів	$\text{НА виб} : \text{НАп}$	НА виб – вартість вибувчих необоротних активів, НАп – вартість необоротних активів на початок звітного періоду
К-т оновлення необоротних активів	$(\text{НАввед} - \text{НАвиб}) : \text{НАк}$	НАввед – вартість нових введених необоротних активів, НА виб – вартість вибувчих необоротних активів, НАк – вартість необоротних активів на кінець звітного періоду
Швидкість оновлення необоротних активів	$1 : \text{Квд}$	Квд – коефіцієнт вводу в дію необоротних активів

3. Показники ефективності використання необоротних активів:

Показники	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
Фондовіддача Фондомісткість	$\text{ОР} : \text{НА (ОФ)}$ $\text{НА (ОФ)} : \text{ОР}$	ОР - обсяг реалізації продукції у звітному періоді, НА(ОФ) - середня вартість необоротних активів(основних фондів) у звітному періоді
Прибутковість необоротних активів(основних фондів)	$\text{ЧП} : \text{НА(ОФ)}$	ЧП – чистий прибуток підприємства від операційної діяльності у звітному періоді

3) Завдання, які пов'язані з категорією оборотних активів.

Вирішення такого роду задач передбачає застосування певних методичних підходів щодо визначення оборотності оборотних активів, обчислення сум вивільнення оборотних коштів, обґрунтування планової потреби підприємства в оборотних активах та фінансування оборотних активів.

Показники оборотності оборотних активів характеризують інтенсивність їх використання. Оборотність оборотних активів – це відносний показник, для розрахунку якого використовується середня сума оборотних активів та виручка від реалізації підприємства за певний період.

Середня сума оборотних коштів може визначатися за принципом середньої арифметичної або середньої хронологічної.

Оборотність може виражатися двома показниками:

1) періодом обороту в днях, який розраховується так:

$$ПОоб.а = \frac{ОБА * Д}{ВР} \text{ або } ПОоб.а = \frac{ОБА}{ВРо} \text{ або } ПОоб.а = \frac{Д}{КОоб.а}$$

де Д – кількість днів у періоді;

ВР – виручка від реалізації;

ВРо – одностороння виручка від реалізації;

середня сума оборотних активів за період;

КОоб.а. – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

2) кількістю оборотів за період у разях (коефіцієнт оборотності):

$$КОоб.а = \frac{ВР}{ОБА}$$

Прискорення оборотності оборотних активів сприяє їх абсолютному або відносному вивільненню з обороту.

Абсолютне вивільнення означає зниження суми оборотних активів в поточному періоді в порівнянні з попереднім при збільшенні обсягів реалізації.

Відносне вивільнення має місце тоді, коли темпи росту обсягів продажу випереджають темпи росту оборотних активів. В цьому випадку меншим обсягом оборотних коштів досягається більший обсяг реалізації. Кількісно його можна розрахувати так:

$$Воб.а = \frac{ОРпоп - ОРпот}{КОоб.а}$$

де Воб.а. – сума відносного вивільнення оборотних активів;

ОРпоп та ОРпот – обсяг реалізації попереднього та поточного періоду;

Кооб.а. – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Визначення потреби в оборотних активах в плановому періоді є необхідною передумовою їх ефективного використання. Формування оборотних активів в недостатньому обсязі буде ускладнювати нормальне протікання господарської діяльності і може викликати перебої в ньому. Надлишково сформовані розміри оборотних активів сприятимуть виникненню додаткових витрат на їх зберігання, а також недоотримання прибутку від їх використання. Обґрунтування планової потреби в оборотних активах передбачає оцінку потреби в окремих елементах оборотних активів:

1) запасах сировини та матеріалів;

2) запасах готової продукції;

3) Потреба в оборотних активах під фінансування дебіторської заборгованості;

4) Потреба в грошових коштах;

5) Потреба в інших видах оборотних активів.

При цьому слід зазначити, що перші дві групи оборотних активів представляють собою нормовані активи. Тому при розрахунку потреби в них використовуються нормативи оборотних коштів, які підприємство вправі розраховувати самостійно наступним чином:

$$H_{\text{Воб.к}} = H * B_o$$

$$H_{\text{Воб.к}} = H * O P_o$$

де H – норма оборотних коштів в днях;
 $B_{\text{одн.}}$ – одноденні витрати матеріальних ресурсів;
 $O P_o$ – одноденний обсяг реалізації.

Але при нормуванні окремих елементів оборотних активів існують певні особливості, які слід обов'язково враховувати.

1) Нормування виробничих запасів:

Норма по виробничих запасах складається з транспортного, підготовчого, технологічного, поточного та страхового запасів:

$$H_{\text{вз}} = Z_{\text{трансп}} + Z_{\text{підг}} + Z_{\text{технол}} + Z_{\text{пот}} + Z_{\text{страх}}$$

Змістовна характеристика цих видів запасу детально описана у відповідному джерелі (29).

2) Нормування незавершеного виробництва.

Норматив оборотних коштів по незавершеному виробництву ($H_{\text{Внв}}$) визначається з урахуванням тривалості виробничого циклу, одноденних витрат матеріальних ресурсів за планом та коефіцієнту накопичення витрат:

$$H_{\text{Внв}} = B_o * T B_{\text{Ц}} * K_{\text{нв}}$$

де B_o – одноденні витрати по плану;
 $T B_{\text{Ц}}$ – тривалість виробничого циклу;
 $K_{\text{нв}}$ – коефіцієнт нарощування витрат, який характеризує ступінь готовності виробів у незавершеному виробництві, тобто співвідношення витрат в незавершеному виробництві до всієї собівартості готової продукції.

3) Нормування запасів готової продукції.

Норма оборотних коштів по запасах готової продукції ($H_{\text{згп}}$) включає час на підбирання окремих видів продукції ($\text{Ч}_{\text{підб}}$), час на комплектацію партій до розмірів, що передбачені угодою і до обсягу транспортних місць ($\text{Ч}_{\text{компл}}$), час зберігання продукції на складі ($\text{Ч}_{\text{скл}}$), час на транспортування готової продукції до пункту її відправки ($\text{Ч}_{\text{трансп}}$):

$$H_{\text{згп}} = \text{Ч}_{\text{підб}} + \text{Ч}_{\text{компл}} + \text{Ч}_{\text{трансп}} + \text{Ч}_{\text{скл}}$$

4) Нормування оборотних коштів по тарі відбувається шляхом добутку норм у грн. на обсяг товарної продукції у гуртових цінах.

Потреба підприємства в ненормованих видах оборотних активів(дебіторська заборгованість, грошові кошти) розраховується шляхом визначення мінімально необхідних коштів, якими повинно володіти підприємство для здійснення нормальної господарської діяльності та виконання розрахункових зобов'язань.

Після визначення потреби підприємства в оборотних активах, вона узгоджується із джерелами її фінансування шляхом розробки *балансу оборотних активів*, що має наступний узагальнений вигляд:

$$Поб.а = ДФоб.а$$

Виділяють наступні типи політики фінансування оборотних активів:

- Агресивний тип – передбачає фінансування за рахунок власних оборотних коштів тільки невеликої частини (приблизно половина) постійної частини оборотних активів.
- Помірний тип – передбачає, що за рахунок власних оборотних коштів фінансується повністю постійна частина оборотних активів.
- Консервативний тип передбачає фінансування за рахунок власних оборотних коштів або чистого робочого капіталу всіх постійних та половини змінних оборотних активів.

Для визначення типу політики фінансування оборотних активів важливим моментом є вірна оцінка величини чистого робочого капіталу(ЧРК) та власних оборотних коштів(ВОК) підприємства. Чистий робочий капітал визначається як різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями підприємства. Власні оборотні кошти визначаються як різниця між чистим робочим капіталом та довгостроковими позиковими коштами.

Тема 4. Фінансові ресурси підприємства

Для вирішення завдань цього блоку необхідно враховувати особливості формування внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів підприємства, а також враховувати основні можливі напрямки їх використання. Теоретичний матеріал, що стосується даних аспектів, достатньо ґрунтовно розглянуто в [8, 22,24,38,29].

Для оцінки показників фінансової стійкості підприємства необхідно знати, що ця категорія визначається в першу чергу наявністю у підприємства певного обсягу власних ресурсів (власного капіталу) і потребує обчислення низки показників фінансової стійкості: коефіцієнту фінансування, коефіцієнту фінансової автономії, коефіцієнту довгострокової фінансової незалежності. Методика розрахунку цих показників наведена вище в таблиці 1.

Для оцінки потреби у внутрішніх та зовнішніх джерелах формування власних фінансових ресурсів необхідно враховувати, що за рівнем відповідальності власний капітал поділяється на:

- Статутний капітал (початковий) капітал – сума його визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць. Тобто, це сума початкового капіталу, яку у вигляді статутного капіталу інвестовано в діяльність підприємства.
- Додатковий капітал (нереєстрований) - це ресурси, які сформовані або отримані підприємством за період його діяльності. Це додатково вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Нереєстрований капітал представляє собою **власні фінансові ресурси**, що забезпечують майбутній розвиток підприємства. Власні фінансові ресурси є своєрідним джерелом приросту власного капіталу. Власні фінансові ресурси можуть бути згруповані **в залежності від джерел їх формування** у дві групи:

1. Власні фінансові ресурси, що формуються за рахунок внутрішніх джерел, складаються з чистого прибутку підприємства (ЧП), амортизаційних відрахувань (АмВ), які формують найбільшу частину власних фінансових ресурсів підприємства і створюють передумови для зростання його ринкової вартості, а також інших внутрішніх джерел (ІВД) формування власних фінансових ресурсів. Базуючись на цьому стає реальним визначення можливого обсягу власних фінансових ресурсів підприємства (ВФР_{можл}):

$$ВФР_{можл} = ЧП + АмВ + ІВД$$

2. Власні фінансові ресурси, що формуються за рахунок зовнішніх джерел.

До власних фінансових ресурсів, що формуються за рахунок зовнішніх джерел, відносяться:

1) Залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу (за рахунок додаткової емісії акцій).

2) Отримання безповоротної фінансової допомоги (як правило, така допомога здійснюється лише окремими державним підприємствам)

3) Інші зовнішні джерела формування власних фінансових ресурсів (спонсорські та благодійні внески, безоплатно отримані матеріальні та нематеріальні активи і т.д.).

Отже, загальна потреба підприємства у власних фінансових ресурсах складається з потреби у внутрішніх та зовнішніх власних фінансових ресурсах. Методика розрахунку загальної потреби підприємства у внутрішніх фінансових ресурсах наведена в таблиці 1.

Потреба в залученні власних фінансових ресурсів за рахунок зовнішніх джерел (ВФР_{зовн}), якщо відома загальна потреба в них визначається так:

$$ВФР_{зовн} = ВФР_{заг} - ВФР_{внутр}$$

де ВФРзаг – загальна потреба у власних фінансових ресурсах підприємства у плановому періоді;

ВФРвнутр – сума планового розміру власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел.

Для оцінки потреби підприємства в фінансових ресурсах та залученні позикових ресурсів (завдання 35) можуть використовуватись два методи:

- **Прямий метод розрахунку** – він засновується на балансовому принципі:

$$\text{сума активів} = \text{сумі капіталу}$$

Тобто, розрахована сума (потреба) в активах дає уяву про потребу в капіталі для її фінансування. Потреба в капіталі може визначатися у мінімально необхідному, необхідному та максимально необхідному обсязі, в залежності від того, яка потреба в активах буде формуватися – мінімальна, необхідна або максимально необхідна.

- **Непрямий метод розрахунку** – він засновується на визначенні потреби в капіталі шляхом застосування показника “капіталомісткість продукції”, методика обчислення якого наведена в таблиці 1.

Загальна потреба в капіталі (ЗПК) у відповідності з цим методом розраховується так:

$$ЗПК = K_m * ВП \oplus ПВк$$

де K_m – середньогалузевий показник капіталомісткості продукції;

ВП – плановий обсяг випуску продукції;

ПВк – передстартові витрати капіталу по створенню нового підприємства.

Передстартові витрати капіталу – представляють собою суму фінансових ресурсів, які необхідні для розробки бізнес-плану та фінансування пов’язаних з ним досліджень. Ці витрати входять до загальної потреби в капіталі і займають незначну частку. Найбільшу частку займає стартовий капітал.

Тема 5. Грошовий оборот та система грошових розрахунків

Для вирішення завдань цього блоку необхідно володіти теоретичним матеріалом щодо визначення грошових коштів з точки зору статичного та динамічного підходу, визначення оптимального запасу грошових коштів, величини чистого грошового потоку від операційної діяльності. Цей матеріал більш детально представлений у відповідних економічних джерелах [8,9,22].

Для визначення необхідного залишку грошових коштів на підприємстві необхідно:

по - перше, визначення середнього залишку їх на розрахунковому рахунку на основі середньої хронологічної;

по - друге, визначення середньоквадратичного відхилення (σ). Методика його розрахунку наведена в таблиці 1.

Ця інформація є базою для визначення необхідного залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку (НЗр/р):

$$НЗрах = СЗрах \pm 2\sigma$$

де НЗрах – необхідний запас грошових коштів на розрахунковому рахунку;
СЗрах - середній запас грошових коштів на розрахунковому рахунку;
 σ - середньоквадратичне відхилення.

Вирішення завдання щодо оцінки достатності грошових коштів підприємства на розрахунковому рахунку (завдання 40, 41) потребує проведення порівняння оптимального залишку грошових коштів (ЗГКопт) з фактичним його залишком на підприємстві. Оптимальний залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку визначається виходячи з величини платіжного обороту (ПО) з урахуванням тривалості фінансового циклу (ТФЦ):

$$ЗГКопт = \frac{ПО}{ТФЦ}$$

Перевищення оптимального розміру грошових коштів над фактичним їх залишком свідчить про необхідність поповнення його для підтримання стабільної платоспроможності підприємства.

Для визначення чистого грошового потоку від операційної діяльності згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО 7) можуть застосовуватися прямий та непрямий методи.

Прямий метод спрямовано на отримання розміру як валового, так і чистого грошового потоку підприємства. При використанні цього методу послідовно наводяться всі основні види надходжень та видатків грошових коштів, різниця між якими і дає обсяг чистого грошового потоку від операційної діяльності (ЧГПо пр.):

$$ЧГПопр = РП + ІНо - Втм - ЗПо - ЗПау - ПП - ІВ$$

де РП – сума коштів, що отримана від реалізації продукції;

ІНо – сума інших надходжень від операційної діяльності;

Втм – сума витрат на придбання сировини, матеріалів, напівфабрикатів у постачальників;

ЗПо – витрати на оплату праці операційному персоналу;

ЗПау – сума заробітної плати адміністративно-управлінському персоналу;

ПП – сума податкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів;

ІВ – сума інших виплат грошових коштів внаслідок здійснення операційної діяльності.

Непрямий метод (саме він застосований у Національних положеннях бухгалтерського обліку) передбачає визначення суми чистого грошового потоку

від операційної діяльності шляхом послідовного коригування показника прибутку(збитку) від звичайної діяльності до оподаткування , який наведено у звіті про фінансові результати.

Принципова формула, за якою здійснюється розрахунок чистого руху (чистого грошового потоку) від операційної діяльності (ЧГПо) згідно з цим методом наступна:

$$ЧГПо = Пзд + Ана \pm \Delta Z \pm ФРкр \pm ФРнод + ВСв \pm \Delta ОА \pm \Delta ВМП \pm \Delta ПЗ \pm \Delta ДМП - СВ - СПпр \pm РКнзп$$

де Пзд – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;

Ана _- амортизація необоротних активів;

ΔZ – зміна суми забезпечень (розділ “ пасиву балансу);

ФРкр – фінансовий результат від нереалізованих курсових різниць;

ФРнод – фінансовий результат від неопераційної діяльності(прибуток або збиток від володіння та реалізації фінансових інвестицій, продажу основних засобів, нематеріальних активів, інші прибутки та збитки від інвестиційної та фінансової діяльності;

ВСв – витрати на сплату відсотків (витрати по відсотках, нарахованих протягом звітного періоду);

$\Delta ОА$ – зміна оборотних активів(з балансу у статтях оборотних активів, крім статей”Грошові кошти та їх еквівалент ”поточні фінансові інвестиції”);

$\Delta ВМП$ – зміна витрат майбутніх періодів;

$\Delta ПЗ$ – зміна поточних зобов’язань;

$\Delta ДМП$ – зміна доходів майбутніх періодів;

СВ – сплачені відсотки;

СПпр – сплачені податки на прибуток;

РКнзп – рух коштів внаслідок надзвичайних подій.

Тема 6. Фінансове забезпеченні відтворення основних фондів

Для вирішення задач 45-48 представляється особливо важливим теоретичний масив матеріалу щодо механізмів відшкодування зносу основних засобів та проблем використання існуючих методів амортизації.

З процесом зносу основних фондів тісно пов’язане таке поняття як амортизація основних фондів. У відповідності з Положенням(стандартом) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” під амортизацією розуміється систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів:

1. Прямолінійного методу, за яким річна сума амортизації(РСА) визначається:

$$PCA = \frac{Ba}{КСВ}$$

де Ва – вартість, що амортизується, грн.;

КСВ – корисний строк використання основних фондів, років.

2. Метод зменшення залишкової вартості. Річна норма амортизації (РНА) у % визначається так:

$$РНА(\%) = 1 - \sqrt[n]{\frac{ЛВ}{ПВ}}$$

де ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта;

ПВ – первісна вартість об'єкта;

n – кількість років корисного використання об'єкта.

Річна сума амортизації (РСА) визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року (ЗВп) або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації (РНА):

$$РСА = ЗВп * РНА$$

3. Метод прискореного зменшення залишкової вартості . Річна сума амортизації при використанні цього методу визначається аналогічно попередньому методу. Відмінність полягає у визначенні річної норми амортизації (РНА): вона обчислюється виходячи зі строку корисного використання об'єкта і подвоюється.

4. Кумулятивний метод. Характерною рисою є використання кумулятивного коефіцієнту (КУК), який визначається так:

$$КУК = \frac{Кр}{СЧР}$$

де Кр - кількість років, що залишаються до кінця очікуваного строку використання основних засобів;

СЧР – сума числа років його корисного використання.

Річна сума амортизації (РСА) має розраховуватись так:

$$РСА = Ва * КУК$$

5. Виробничий метод. Характерною рисою є використання виробничої ставки амортизації(ВСА):

$$ВСА = \frac{Ва}{Qo}$$

де Qo – загальний обсяг продукції(робіт, послуг), який підприємство очікує виробити з використанням об'єкта основних засобів.

Місячна сума амортизації (МСА) визначається як добуток фактичного місячного обсягу виробництва продукції (Qф) та виробничої ставки амортизації (BCA):

$$MSA = Q_{ф} * BCA$$

Для визначення необхідного обсягу капітальних вкладень слід здійснити наступні етапи:

1) визначити можливий обсяг виробництва продукції з наявних виробничих потужностей:

$$OB_{можл} = OB * K_{вик.пот.}$$

де OB – обсяг випуску продукції підприємства за період;
K_{вик. п.от.}-коефіцієнт використання потужностей

2) визначити необхідний обсяг додаткового щорічного випуску продукції (OB_{дод});

3) оцінити потрібну величину нарощування виробничих потужностей підприємства:

$$\Delta Потуж = OB_{дод} \div K_{вик.пот.}$$

де Δ Потуж – приріст потужностей підприємства.

Необхідний обсяг капітальних вкладень визначається:

$$OKB = N_{пкв} * \Delta Потуж$$

де N_{пкв} – норматив питомих капітальних вкладень.

Тема 7. Кредитування підприємства

Теоретичний матеріал цієї теми охоплює питання щодо форм та видів кредитування підприємства в цілому, особливості їх банківського, комерційного та лізингового кредитування. Детальніше ознайомитись з основними аспектами цих питань можна у відповідних джерелах економічної літератури [29,31]. При вирішенні задач цього блоку слід враховувати наступні основні моменти:

1) Особливості комерційного (товарного) кредитування підприємств.

Товарний кредит може надаватись у різних видах: кредит по відкритому рахунку, консигнація, сезонний товарний кредит, вексельний кредит. Вексельний кредит - це товарний кредит з оформленням заборгованості векселем. Вексель має силу платіжного засобу і тому може обертатися. З

особливостями обороту векселів пов'язане поняття обліку векселів. Облік векселів означає його купівлю комерційним банком або іншою установою до настання строку оплати по векселю. При купівлі банк сплачує утримувачу векселя суму, проставлену на векселі, за вирахуванням відсотків за діючою обліковою ставкою (дисконт). Процент нараховується з дня купівлі векселя до строку платежу по ньому. Банк стає векселеутримувачем, про що робиться передаточний надпис на векселі, і банку належить право отримання грошей по векселю.

Сума дисконту, що утримується банком, розраховується наступним чином (Д):

$$Диск = \frac{НВвекс * T * Сок}{365 * 100}$$

де НВвекс - номінальна вартість векселя;

T - період з дня купівлі векселя до кінця строку погашення по ньому;

Сок – процента ставка за обліковий кредит.

Фактична сума, яку отримує підприємство(ФСкр) визначається з урахуванням номінальної вартості векселя та суми дисконту:

$$ФСкр = НВвекс - Диск$$

2) Особливості лізингового кредитування. Визначення загальної суми лізингового платежу передбачає здійснення наступних етапів:

а) оцінку вартості обладнання (об'єкту лізингу), яка повинна відшкодовуватися лізингодавцю. Ця сума визначається на основі визначення суми амортизаційних відрахувань;

б) визначення кредитного відсотку за відволікання грошових коштів на певний період. Його розмір визначається виходячи з рівня відсоткової ставки по довгостроковим кредитам та величиною кредитних ресурсів, що відволікаються лізингодавцем для фінансування об'єкту лізингу;

в) обчислення комісійної винагороди (маржі лізингодавця), яка покриває операційні витрати по обслуговуванню лізингової операції. Її розмір визначається як відсоток від суми кредитування підприємства лізингоотримувача;

г) визначення величини витрат, пов'язаних з наданням лізингодавцем лізингоотримувачу додаткових послуг.

Методика визначення загальної суми лізингового платежу та лізингових внесків наведена в таблиці 1.

Сума закриття лізингової угоди, яка відшкодовується страховою компанією лізингодавцю, враховує несплачену частину лізингових платежів(ЛПнеспл), суму пені за прострочку платежів (П), неустойку, яка визначається угодою (Н), залишкову вартість обладнання (ЗВобл).

Методика їх розрахунку наведена в таблиці 1.

Несплачена частина лізингових платежів визначається як різниця між загальною сумою лізингового платежу та фактично сплаченою сумою лізингових внесків.

Неустойка визначається виходячи з середньорічної вартості об'єкту лізингу, маржі лізингодавця та вартості довгострокового кредиту.

3) Особливості банківського кредитування.

Для порівняння умов звичайного та дисконтного кредиту необхідне врахування виду кредитної ставки. Розрізняють процентну ставку (для нарощування суми боргу) та облікову (або так звані дисконтні позики), коли відсоток утримується в момент видачі кредиту. При використанні процентної ставки вона застосовується до теперішньої вартості боргу, а при обліковій – до майбутньої вартості боргу. Тому при однаковому розмірі цих ставок для підприємства вигідніше буде отримання кредиту з процентною ставкою, тому що його платежі по обслуговуванню боргу, а отже й вартість кредиту будуть меншими.

Тема 8. Фінансове планування на підприємстві

Загальні питання щодо здійснення фінансового планування на підприємстві детально викладені у відповідних економічних джерелах [22, 29, 31]. Представлені у цьому блоці завдання стосуються порядку та методики оперативного планування на підприємстві. Основним документом оперативного планування є платіжний календар.

Платіжний календар – це документ, в якому відображується поточні витрати та поточні надходження грошових коштів підприємства на певний період часу. Платіжний календар узагальнює планові надходження та використання грошових коштів підприємства та дозволяє оцінити розмір залишку грошових коштів на кінець планового періоду. Якщо розробка платіжного календаря виявляє позитивне сальдо коштів підприємства, то це свідчить про платоспроможність підприємства. У випадку негативного сальдо коштів (витрати грошових коштів перевищують їх надходження) виникає ситуація неплатоспроможності підприємства. В такому випадку підприємство повинно шукати резерви збільшення обсягів надходження грошових надходжень за рахунок збільшення кількості реалізації продукції, прийняття заходів по прискоренню розрахунків за неї, по прискоренню стягнення дебіторської заборгованості і т.д.

Цей документ може розроблятися по окремим видам руху грошових коштів (податковий платіжний календар, платіжний календар по розрахунках з постачальниками, платіжний календар по обслуговуванню боргу і т.д.). Орієнтовна форма платіжного календаря, яка може бути адаптована та використана при вирішенні завдань 59-60, наведена в таблиці 2.

Орієнтовна форма платіжного календаря

Таблиця 2

Показники	В цілому на місяць	в т.ч. по декадах		
		1	2	3
Залишок ГК на початок місяця				
1. Графік наступних платежів а) податкові платежі: = по ПДВ = по податку на прибуток = по відрахуванням до позабюджетних фондів б) платежі по розрахунках з постачальниками в) інші платежі				
Всього наступні платежі				
2. Графік наступних надходжень ГК а) надходження за відвантаженою продукцією б) інші види надходжень				
Всього наступні надходження				
Сальдо наступних платежів та надходжень ГК (ЧГП)				
Залишок ГК на кінець місяця				

3. Основні формули для розв'язання задач

Таблиця 1

Назва показника	Методика розрахунку	Умовні позначення
Продуктивність активів (ПА)	$ПА = \frac{ОД}{А}$	ОД – обсяг діяльності (виробництва, реалізації продукції підприємства)
Податок на додану вартість, що належить сплаті до бюджету (ПДВбюдж)	$ПДВбюдж = ПЗ - ПК$	ПЗ - сума податкового зобов'язання, ПК – сума податкового кредиту
Рентабельність активів (РЕа)	$РЕа = \frac{БП(ЧП)}{Асер}$	БП(ЧП) – балансовий або чистий прибуток підприємства за відповідний період, Асер – середня сума активів підприємства
Рентабельність необоротних активів (РЕна)	$РЕна = \frac{БП(ЧП)}{НАсер}$	БП(ЧП) – балансовий або чистий прибуток підприємства за відповідний період, НАсер – середня сума необоротних активів підприємства
Рентабельність оборотних активів (РЕоба)	$РЕоба = \frac{БП(ЧП)}{ОБАсер}$	БП(ЧП) – балансовий або чистий прибуток підприємства за відповідний період, ОБАсер – середня сума оборотних активів підприємства
Період обороту оборотних активів (ПОоба)	$ПОоба = \frac{ОБАсер}{ВР} * Д$	ОБАсер - середня сума оборотних активів підприємства, ВР – виручка від реалізації продукції підприємства за відповідний період, Д – кількість днів у періоді
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (КОоба)	$КОоба = \frac{ВР}{ОБАсер}$	ОБАсер - середня сума оборотних активів підприємства, ВР – виручка від реалізації продукції підприємства за відповідний період
Середня сума оборотних активів (ОБАсер)	$ОБАсер = \frac{ОБАпoch + ОБАкін}{2}$	ОБАпoch та ОБАкін – сума оборотних активів на початок та кінець періоду, n – кількість періодів
Норматив по певному (і-му) елементу оборотних активів (НВоба _i)	$НВоба_i = Нi * Во$ $НВоба_i = Нi * ОРо$	Нi – норма запасу в днях по і-му елементу оборотних активів, Во – однократні витрати оборотних активів, ОРо – обсяг реалізації однократний
Норма по виробничих запасах (Нвз)	$Нвз = Зтрансп + Зтехн + Зпот + Зпідг + Зстрах$	Зтрансп – транспортний запас, Зтехн. – технологічний запас, Зпот – поточний запас, Зпідг – підготовчий запас, Зстрах –

		страховий запас
Норматив по запасах незавершеного виробництва (НВзнев)	$НВзнев = Во * ТВЦ * Кнев$	Во – одноденні витрати матеріальних та сировинних ресурсів, ТВЦ – тривалість виробничого циклу, Кнев. – коефіцієнт накопичення витрат
Норма по запасах готової продукції (Нзгп)	$Нзгп = Чпідб + Чскл + Чтрансп + Чтрм$	Чпідб – час на підбирання та маркирування продукції, Чскл – час знаходження продукції на складі підприємства, Чтрансп – час на транспортування продукції, Чтрм – час на формування певного асортименту та доведення партій до розміру транспортного місця
Баланс оборотних активів	$Пвз + Пзнв + Пзгп + Пдз + Пгк$ $Піоба$ $=$ $ВOKн + ЧПоба + \Delta KЗ + \Delta KB + ID$	Пвз, Пзнв, Пзгп, Пдз, Пгк, Проба – потреба підприємства відповідно у виробничих запасах, запасах незавершеного виробництва, запасах готової продукції, дебіторській заборгованості, грошових коштах та інших оборотних активах, ВOKн – наявні власні оборотні кошти, ЧПоба – частина чистого прибутку, що спрямовується на ці цілі, ΔKЗ – приріст кредиторської заборгованості, ΔKB – приріст кредитів банку, ID – інші джерела
Чистий робочий капітал (ЧРК)	$ЧРК = ПА - ПП$	ПА – поточні активи підприємства, ПП. – величина поточних пасивів
Власні оборотні кошти (ВOK)	$ВOK = ПА - ПП - ДПК$	ПА – величина поточних активів підприємства, ПП. - сума поточних пасивів, ДПК – розмір довгострокових позикових коштів
Коефіцієнт фінансової автономії (Кфа)	$Кфа = \frac{ВК}{К}$	ВК – сума власних коштів підприємства на відповідну дату, К – сукупний розмір капіталу підприємства на певну дату
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (Кдфн)	$Кдфн = \frac{ВК + ДПК}{К}$	ВК – сума власних коштів підприємства на відповідну дату, К – сукупний розмір капіталу підприємства на певну дату, ДПК – сума

		довгострокових джерел фінансування на певну дату
Коефіцієнт фінансового леверіджу (Кфл)	$K_{фл} = \frac{ПК}{ВК}$	ПК – сума позикового капіталу підприємства на певну дату, ВК – величина власних коштів підприємства на певну дату
Капіталомісткість (Км)	$K_m = \frac{K}{ВР}$	К – середній розмір капіталу підприємства за певний період, ВР – виручка від реалізації продукції підприємства за відповідний період
Загальна потреба підприємства у власних фінансових ресурсах(ПВФРзаг)	$ПВФР_{заг} = \frac{ПК_{заг} * ПВ_{ек}}{100} - ВК_{поч} + ЧП_{спож}$	ПКзаг – загальна планова потреба підприємства в капіталі, ПВек – планова питома вага власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів, ВКпоч – величина власного капіталу на початок планового періоду, ЧПспож – частина чистого прибутку, яка спрямовується на цілі споживання
Потреба у власних фінансових ресурсах, що формуються за рахунок зовнішніх джерел (ВФРзовн)	$ВФР_{зовн} = ПВФР_{заг} - ВФР_{внутр}$	ВФРзовн – власні фінансові ресурси, що сформовані за рахунок внутрішніх джерел
Період обороту кредиторської заборгованості (ПОкз)	$ПО_{кз} = \frac{КЗ_{сер}}{ВЗМР_о}$	КЗсер – середній розмір кредиторської заборгованості підприємства, ВЗМРо – одноденні витрати, пов’язані з закупівлею матеріальних ресурсів
Рентабельність власного капіталу (РЕвк)	$РЕ_{вк} = \frac{ЧП}{ВК_{сер}}$	ЧП – сума чистого прибутку, що отримана у відповідному періоді, ВКсер – середня сума власного капіталу підприємства за відповідний період
Середньоквадратичне відхилення (σ)	$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^n \frac{(X - X_{сер})^2}{n - 1}}$	Xсер – середнє значення параметру, X – поточне значення параметру, n – кількість спостережень
Період обороту грошових коштів (ПОгк)	$ПО_{гк} = \frac{ГА_{сер}}{ВР_о}$ $ПО_{гк} = \frac{ГА_{сер}}{ВГК_о}$	ГАсер – середній розмір грошових активів підприємства за період, ВРо – одноденна виручка від реалізації продукції підприємства, ВГКо – витрати грошових коштів одноденні

Оптимальний запас грошових коштів (ГКопт)	$ГКопт = \frac{ПОб}{ТФЦ}$	ПОб – величина платіжного обороту підприємства, ТФЦ – тривалість фінансового циклу
Тривалість фінансового циклу (ТФЦ)	$ТФЦ = ПОтз + ПОДз - ПОкз$	ПОтз – період обороту товарних запасів, ПОдз – період обороту дебіторської заборгованості, ПОкз – період обороту кредиторської заборгованості
Фактична сума кредитних ресурсів, яку отримує підприємство при обліку векселів (ФСкр)	$ФСкр = НВвекс - Диск$	НВвекс – номінальна вартість векселя, що обліковується, Диск – сума дисконту, що залишається банку
Сума дисконту (Диск)	$Диск = \frac{НВвекс * ВСоobl * T}{365}$	НВвекс – номінальна вартість векселя, Вобл – відсоткова ставка по обліковому кредиту, Т – період з моменту купівлі векселя банком до моменту його погашення
Сума загального лізингового платежу (ЗЛП)	$ЗЛП = Вобл + ВК + МЛ + ІДП$	Вобл – відшкодування вартості об'єкту лізингу, ВК – сума відсотків за відволікання кредитних ресурсів лізингодавця, МЛ – сума маржі лізингодавця (комісійної винагороди), ІДП – сума інших додаткових платежів лізингодавцю за надання додаткових послуг
Сума лізингового внеску (ЛВ)	$ЛВ = \frac{ЗЛП}{ТЛ * Плв}$	ЗЛП – сума загального лізингового платежу, ТЛ – термін лізингу (роки), Плв – періодичність лізингових внесків
Сума закриття лізингової угоди (СЗлу)	$СЗлу = ЛПн + ЗВобл + Н$	ЛПн – несплачена сума лізингового платежу, ЗВобл – залишкова вартість обладнання, яке є об'єктом лізингу, Н – сума неустойки
Сума несплаченого лізингового платежу (ЛПн)	$ЛПн = ЗЛП - ЛПфакт$	ЗЛП – загальна сума лізингового платежу, ЛПфакт – фактично сплачена частина лізингового платежу
Сума неустойки (Н)	$Н = ВОсер * \left(\frac{Скр}{100} + \frac{МЛ}{100} \right)$	ВОсер – середньорічна вартість об'єкту лізингу, Скр – відсоткова ставка за відволікання кредитних ресурсів, МЛ – маржа лізингодавця
Залишок грошових коштів на кінець періоду (ЗГКкін)	$ЗГКкін = ЗГКпоч \pm ЧГП$	ЗГКпоч – залишок грошових коштів на початок періоду, ЧГП – чистий грошовий потік

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 р.
2. Закон України “Про лізинг” від 16 грудня 1997 р.
3. Закон України “Про систему оподаткування” від 18 лютого 1997 р.
4. Антикризисное управление: от банкротства к финансовому оздоровлению. Под ред. Иванова Г.П. - М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995.
5. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. - М.: Финансы и стат., 1994.
6. Банкротство: стратегия и тактика выживания. - Ч.1 Как избежать банкротства. - Международный институт рыночных исследований. Юридическая фирма МПМЛИ. - М., 1993.
7. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы. – М., 1998.
8. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента - в 2-х томах – К.: «Эльга», 1999.
9. Бланк И.А. Управление активами– К.: «Эльга», 2001.
10. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. - К.: МП “Итем-ЛТД”, СП “АДЕФ - Украина”, 1996.
11. Бланк И.А. Финансовый менеджмент – К.: «Эльга», 1999.
12. Бородина О.И. Финансы предприятий. – М.: ЮНИТИ, 1995.
13. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. Пер с англ.-М.: ЗАО «Олимп-бизнес», 1997.
14. Дамари Р. Финансы и предпринимательство: Пер. с англ. - Ярославль: Елень, 1993.
15. Джон К. Лембден, Ден В. Таргет. Финансы в малом бизнесе - Практический подход : Пер. с англ. - М.: Финансы и статистика, 1992.
16. Зайцев Н.Л. Экономика промышленного предприятия. – М.: Инфра-М, 1999.
17. Ковалёв В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999.
18. Ковалева А.М. Финансы в управлении предприятием. – М.: Финансы и статистика, 1995.
19. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства. – К.: 1995.
20. Крутик О.Б. Основы финансовой деятельности предприятия. – СПб, 1996.
21. Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. – М.: ЮНИТИ, 1999.
22. Мазаракі А.А., Лігоненко Л.О., Ушакова Н.М. Економіка торговельного підприємства. – К.: Хрещатик, 1999.
23. Нікбахт Е., Гропеллі А. Фінанси: Пер. с англ. - К.: Вік, Глобус, 1992.
24. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент в предприятиях и коммерческих организациях. Управление денежным потоком. - М.: Фин. и стат. , 1993.
25. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г. та інші. Фінанси підприємств. – К.: 1998.
26. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий. – Минск: Новое знание, 1999.

- 27.Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 1993.
- 28.Ушакова Н.М., Кукурудза Л.О. Управління прибутком підприємства: Навч. посібник. - К.: Київ. торг.-екон. інст.,1993.
- 29.Филимоненков А.С. Финансы предприятий:уч. Пособие.-К.: Эльга, Ника-Центр, 2002.
- 30.Финансовый анализ деятельности фирмы. -М.: Крокус Интернешнл, 1992.
- 31.Фінанси підприємств. Під ред. Поддєрьогіна А.М.-К.КНЕУ, 3-є вид., 2000.
- 32.Фисенко М.А. Финансы предприятий. – Минск, 1995.
- 33.Холт Р. Основы финансового менеджмента.- М.: Дело, 1993.
- 34.Хорн Джеймс Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 1996.
- 35.Чекмарёва Е.Н. Лизинговый бизнес. - М.: Экономика, 1993.
- 36.Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа – М.: Инфра-М, 1999.
- 37.Шеремет А.Д. Финансы предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1997.
- 38.Экономика предприятия:учебник / Под ред. Проф. Н.А. Сафронова.-М.: Юрист, 2001.